

Yuzo NAGATA, Studies on the Social and Economic History of the Ottoman Empire, İzmir, 1995, 139 s.

Osmanlı Devleti'nin sosyal ve ekonomik yapısı birçok yerli ve yabancı araştırmacının ilgisini çekmiştir. Konuyla ilgili araştırmalar devam sürmekle birlikte, arşivlerdeki Osmanlı belgelerinin henüz tam olarak incelenememiş olması dolayısıyla kullanılan terim ve bilgiler halen tartışma konusu olmaya devam etmektedir. Bu açıdan Yuzo Nagata'nın daha önce çeşitli yerlerde yayınlanmış makalelerini bir araya getiren kitabı bu konularda çalışan araştırmacılara ışık tutacak niteliktedir.

Kitabın geneli Osmanlı toprak sistemi ve ayanlık müessesesi ile ilgili olmakla birlikte, yine Türkiye ile bağlantılı değişik konularda da makaleler bulunmaktadır.

Osmanlı tarihi konusunda araştırmalar yapan Yuzo Nagata doktora eğitimini İstanbul Üniversitesi Edebiyat Fakültesi Tarih Bölümünde 1969 yılında tamamlamış ve Prof.Dr. Münir Aktepe, Prof.Dr. Mücteba İlgürel, Prof.Dr. Cavit Baysun gibi Türk Tarihçilerinden dersler almıştır. Halen Tokyo'da bulunan "Institute for the Study of Languages and Cultures of Asia and Africa (ILCAA)" da görev yapmaktadır.

Kitabın isminde de olduğu gibi, eserdeki bazı makaleler özgün şekliyle İngilizce olarak yayınlanırken, bazıları da Türkçe olarak alınmıştır. Ayrıca kitaptaki makaleler kronolojik bir sıraya ya da konularına göre değil de, Türkçe ve İngilizce olarak iki kısımda okuyucuya sunuluyor. Bunun yanında, yazarın bu çalışmalarını bir araya getirme nedenlerinin açıklandığı ve konuların okuyucu tarafından daha iyi anlaşılmasına yarayacak bir önsöz ve giriş bölümü konulmaması bizce önemli bir eksiklik olarak göze çarpıyor. Osmanlı tarihi araştırmacıları için faydalı olacağına inandığımız kitaptaki makaleler ise sırasıyla şunlardan oluşuyor:

16. Yüeyılda Manisa Köyleri: 1531 Tarihli Saruhan Sancağına Ait Bir Tahrir Defterini İnceleme Denemesi. (s.5-21)

Araştırmacı makalesinin başlıca amaçları olarak Karaosmanoğullarına ait çiftliklerin menşeyini araştırmak ve tımarlı toprak rejiminde olan Manisa köylerinin gerçek durumlarını öğrenmek olduğunu belirtiyor. Bu makaleyi yazarken de asıl kaynak olarak tahrir defterleri kullanılmış. "Manisa kazasına genel bir bakış" adını taşıyan ilk bölümü II.köylerin kuruluşu, III.Çiftçi ve ekim toprakları, IV. Tarım işçiliği ve tarımda çalışanlar, V. tarım ürünleri" başlıkları takip ediyor. Ayrıca makaleye konuların daha iyi anlaşılmasına yardımcı olmak amacıyla "nahiyelerdeki köy ve hane dağılımı, köylerin dirliklere göre dağılımı, tarım ürünlerinin öşürlere göre dağılımını gösteren tablolar da eklenmiş. Ancak sayfa 21'de tablo 4'e atıf yapıldığı halde, sözü geçen tablo bu kitapta yer almamaktadır.

Karaosmanoğlu Hacı Hüseyin Ağa'ya ait Bir Tereke Defteri, (s.23-29).

Yazarın bir tebliğ olarak hazırladığı bu yazıda, Manisa bölgesinin XVII.yüzyıldan itibaren en önemli ailelerinden Karaosmanoğlu Hacı Hüseyin Ağa'ya (ö.1816) ait bir tereke defteri incelenmiş. Bu defter, tereke defterlerinin çoğunda uygulanan usule uygun olarak "eşya, nukûd, akarât, hayvanât, çiftlikât ve zimemât olarak, malların cinsine göre tasnif edilerek yazılmış. Ancak yazar bu çalışmasında Hüseyin Ağa'nın mallarını saymaktan ziyade, onun Manisa bölgesindeki faaliyetlerini nasıl düzenlediğini açıklamayı amaç edindiğini belirtiyor. Ayrıca makaleye Hüseyin Ağa'nın çiftlikleri ve ağıllarını gösteren iki adet de tablo eklenmiş.

Türk Devriminin Japonya'daki Yankıları, (s.31-46).

Yazarın kitabına aldığı bu yazının da bir tebliğ olarak hazırladığını öğreniyoruz. Tebliğin esas konusunu teşkil eden "Türk Devriminin Japonya'daki Yankıları", aslında birbirine uzak gibi görünen iki ülkenin, bölgelerindeki gelişmelerden hiç de habersiz olmadığını gözler önüne seriyor. Sayın Nagata'nın bu ilişkilerde etkisi olan olayları belirtip Tokyo'da 1938 yılında kurulan "İslam Araştırmaları Enstitüsü " hakkında verdiği bilgiler de iki ülke ilişkilerini araştıranlar için oldukça faydalı. Yazının devamı tebliğin verildiği yerdeki tartışmaları ihtiva ediyor. Yazının sonunda ise bazı bilim adamlarının Yuzo Nagata'nın tebliği üzerine düşünceleri, soruları ve konuşmacının bunlara verdiği cevaplar alınmış.

Manisa Şeri Mahkeme Sicil Defterlerinden Birkaç Not, (s.47-55).

Yazar bu makalesinde Türkiye'de pek azı korunmuş olarak günümüze kadar gelebilen şeri mahkeme sicillerinden Manisa Kazasına ait olan defterleri incelemiştir. Bu suretle "Manisa bölgesinin kırsal alanlarında meydana gelen sosyal ve iktisadî gelişmeler sürecinde, özellikle bölgeyi yeni yeni kendi hakimiyeti altına almaya başlayan Karaosmanoğulları ile bölge halkı arasındaki ilişkilerin tesbit edilmesi amaç tutulmuştur." Bu amaç için yazar tarla, mera ve çiftlikler üzerinde meydana gelen olaylarla ilgili 7 belgeyi incelemiş ve yorumlarını eklemiştir.

The Iltizam System in Egypt and Turkey: A Comparative Study, (s.57-81).

Osmanlı Devleti'nin iktisadî yapısında önemli bir yer işgal eden iltizam sisteminin Mısır ve Türkiye'deki uygulamalarının incelendiği bu makale iki yazar tarafından hazırlanan, birbiriyle bağlı iki kısımdan oluşuyor. Mısır'daki iltizam sisteminin ele alındığı birinci kısım El-Ezher Üniversitesi Külliyyet'ül Benat öğretim üyelerinden Abdürrahim Abdurrahman tarafından yazılmış. Yuzo Nagata'nın hazırladığı makalenin ikinci kısmında ise Türk iltizam sistemi ve Mısır'daki iltizam sistemiyle karşılaştırması yer almaktadır. Makaledeki bilgiler toplam 10 tablodaki verilerle desteklenmiştir.

Notes on the Managerial System of a Big Farm (Çiftlik) in the Mid-18th Century Turkey, (83-101).

Makale Japonca yazılmış bir giriş kısmıyla başlıyor. Yazar bu çalışmasını 24-26 Ağustos 1983'te Princeton Üniversitesi tarafından düzenlenen "Üçüncü Uluslararası Türkiye'nin Sosyal ve Ekonomik Tarihi Kongresi"nde tebliğ olarak sunulmak üzere hazırladığını dipnotta zikretmiş. Tebliğin konusu adından da anlaşılacağı gibi 18.yüzyıl

ortalarında Kuzeypbatı Anadolu'daki çiftlikler hakkında arşiv vesikalarına dayalı bilgiler verilmesidir. Çiftlikle bağlantılı terimlerinde açıklandığı çalışmada sonuçlar ayrıca oniki tabloda sunulmuş.

Greek Rebellion of 1770 in the Morea Peninsula: Some Remarks through the Turkish Historical Sources, (103-118).

Yazarın, 1969 yılında İstanbul Üniversitesinde sunduğu doktora tezinin bir bölümü olduğunu belirttiği bu çalışması, 1770 yılında Mora yarımadasında Rusya'nın da kıskırtmalarıyla çıkmış olan Yunan isyanını içeriyor. Ayrıca makalede Yunan Kocabaşılarının konumuna dair bilgilerin yanısıra, Osmanlı imparatorluğu'nun tarihiyle isyanın bağlantısı incelenmeye çalışılmış. Makalenin sonunda Mora Mütesellimi tarafından hazırlanan bir raporun tıpkı basımı ile Mora ve Teselya'yı gösteren bir harita da eklenmiştir.

The Role of Ayans in Regional During the Pre-Tanzimat Period in Turkey: A case Study of the Karaosmaoğlu Family, (s.119-133).

Makalede Osmanlı Devleti'nin son dönemlerinde Manisa yöresinde oldukça etkili olan Karaosmanoğlu ailesinin ayanlık müessesesi çerçevesinde faaliyetleri incelenmiş. Buradan hareketle ayanlık teriminin tanımlanmasıyla başlayan yazıda Karaosmanoğlu ailesinin yükselişi, ailenin dayandığı sosyal ve ekonomik temeller ile sahip olduğu kurumlar açıklanmış.

Makalede 18.yüzyıl sonları ile 19.yüzyıl başlarında Manisa bölgesinde Karaosmanoğullarının politik ve sosyo-ekonomik faaliyetleri örnek alınarak Osmanlı Devleti'nin idari yapısındaki ayanların konumları incelenmiştir. Yine yazının sonunda Karaosmanoğullarının şeceresi, gelirleri ve vakıflarını gösteren dört tablo ile birlikte Manisa ve Gediz Nehri havzasını gösteren bir de harita bulunmaktadır.

The Decline of the Ottoman Empire's Doctrine of State Landownership: The Development of the Çiflik Type of Landownership, (s.135-139).

Osmanlı Devleti'nde 1858 yılında çıkarılan arazi kanunnamesi ile toprak mülkiyetindeki değişimin ele alındığı bu makale yazar tarafından 26 Ağustos-2 Eylül 1990'da Madrid'de yapılan "17.Tarihi Bilimler Kongresi"nde tebliğ olarak sunulmuştur. Osmanlı Devleti'nin 16.yüzyıldaki toprak sistemi hakkında sunulan genel bilgilerin ardından özel mülkiyete ait çiftlik tipinin gelişmesi ve buna bağlı olarak çiftlik, mütesellim, iltizam, tarla gibi terimler Manisa'daki Karaosmanoğlu örneğinde açıklanmıştır.

Çeşitli vesilelerle ve özellikle araştırmalarına devam etmek üzere zaman zaman Türkiye'yi ziyaret eden Yuzo Nagata, 1994 Ekim'inde İzmir ve çevresinde incelemeler yapmak üzere gelmişti. Aynı günlerde bu kitabının hazırlıklarını da yapmakta olduğundan Karaosmanoğulları ile ilgili makaleleri dolayısıyla Manisa'nın bazı köylerini de incelemeye gitti. Ziyaret ettiği köylerde oranın coğrafi konumu ve fiziki yapısıyla hangi dönemde kurulmuş olduklarını araştırırken, tarihî belgelerde isimleri geçen yerleşim yerlerini bizzat giderek incelemesi araştırmalarındaki titizliği ve bilimselliği de göstermektedir. Yuzo Nagata, bazı tarihçilerin ihmal ettiği saha araştırmalarının yerinde tesbitini yapmakla, olması gerekeni de göstermiştir.